

ธรรมะใกล้มือ

อ้อมมยุต

ดูไม่เอา กับ มิ่งอีกต่อไป

พุทธ
ทาส
ภิกขุ

ชุดธรรมะ ๙ ตา

อัครมยตา

พุทธทาสภิกขุ

ISBN 978-616-93803-8-2

พิมพ์ครั้งที่ ๑ เมษายน ๒๕๖๕

จำนวน ๒,๕๐๐ เล่ม

วันที่แสดง ๒๖ มีนาคม ๒๕๓๑

รหัส 3115310326120

ภาพปก เศรษฐวิทย์ วีรบงกขมณี
บรรณาธิการ นันทรัตน์ ศุภราภาพงษ์
พิสูจน์อักษร กลุ่มงานจดหมายเหตุ
กราฟฟิก Art and Soul

พิมพ์ที่ บริษัท พิมพ์ดี จำกัด โทร. ๐ ๒๕๐๑ ๙๕๐๑

จัดพิมพ์และจัดจำหน่ายโดย มูลนิธิหอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ

สวนวชิรเบญจทัศ (สวนรถไฟ) ถนนนิตยมรดิฟไสย ๒

แขวงจตุจักร เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

สมทบหนังสือ

โทร. ๐ ๒๙๓๖ ๒๘๐๐ ต่อ ๕๑๐๑

อีเมล cds@bia.or.th

ไลน์ไอดี @codhammaspace

ธรรมทาน กับ การทำหนังสือ

ที่ใครจะรู้ว่า ต่างกันอย่างไร ลองแยกเล่มหนังสือ ออกดู จะเห็นว่า มีอยู่สองอย่าง คือ กระดาษที่ใส่พิมพ์ กับกระดาษ หรือปกหนังสือ ที่ร้อยในหนังสือเล่มนั้น. การทำหนังสือ ย่อมหมายถึง การทำกระดาษ ด้วยขาดตามตัวอย่าง การ พร้อมทั้งกระดาษ กระดาษ และ ~~กระดาษ~~ ^{งาน} ในกรณี หนังสือหนึ่ง อย่างก็พอ ทั่วไป.

ส่วนการ ธรรมทาน ย่อมไม่เป็นเช่นนั้น ความรู้ นั้นให้เปล่า ก็แล้ว, ส่วนกระดาษ หรือ ^{และกระดาษ} วัสดุ ที่ใส่ ตำนานนั้น มัก ต้อง ขอคืน เช่นเดียวกับกระดาษที่ ใส่ ให้ใส่แกวไปถวายพระที่วัด. ขอคืน เพราะคน ต้อง ใส่วางถวาย อีกหลายครั้ง! จนกระทั่งถึงวัดที่วัด.

งานธรรมทาน มักถูกมองว่าเป็นการทำหนังสือไป ขอ ขอบพิจารณาแล้ว ด้วยดี ทั้งสองอย่าง, จะได้เท่าไร กันดี, และร่วมชื่อกันได้.

สารบัญ

อดัมมยตาใช้หย่าอะไรได้บ้าง	๗
ต้องมีอดัมมยตาจึงจะหย่าขาดได้	๑๑
หย่าขาดจากภพ	๑๔
หย่าขาดจากกรรม	๑๗
หย่าขาดจากอิทัปปัจจยตา	๑๙
หย่าขาดจากพระเจ้า	๒๑
หย่าขาดจากอดีตตา	๒๓
หย่าขาดจากโลก	๒๖
หย่าขาดจากสังขาร	๒๗
หย่าขาดจากสิ่งที่เป็นมายา	๒๙

หย่าขาดจากกิเลส	๓๑
หย่าขาดจากอำนาจวาสนาบารมี	๓๒
หย่าขาดจากโชคชะตา	๓๓
หย่าขาดจากโรค	๓๕
หย่าขาดจากสิ่งตื่นเต้น	๓๖
หย่าขาดจากสิ่งประเล้าประโลมใจ	๓๘
หย่าขาดจากสามภรรยา	๔๐
หย่าขาดจากอบายมุข	๔๒
เค้าเงื่อนที่จะมอดัมมยตา	๕๐

อดัมมยตาใช้หย่าอะไรได้บ้าง.

ท่านสาธุชน ผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย,

การบรรยายประจำวันเสาร์ แห่งภาคมาฆบูชาในวันนี้ อาตมา ก็จะกล่าวธรรมปกิณณะ เรื่องเอกเทศไม่ติดต่อเป็นชุด; แต่ก็ เป็นชุด อยู่ในตัว คือจะกล่าวถึงเรื่องอดัมมยตาต่อไปอีก ในแง่หนึ่งมุมหนึ่ง โดยใช้หัวข้อการบรรยายว่า อดัมมยตาใช้หย่าอะไรได้บ้าง, ฟังดูก็เป็น ของแปลก, คำว่าหย่า คือหย่าของสองฝ่ายให้มันขาดจากกัน.

(คำปรารภ)

อดัมมยตาเป็นธรรมะสำคัญสำหรับผู้รู้จัก, สำหรับผู้ไม่รู้จัก ก็ไม่เห็นว่ามีค่าสำคัญอะไร, เป็นสิ่งที่พุทธบริษัทควรจะทราบ ให้ สมศักดิ์ศรีของความเป็นพุทธบริษัท. อาตมากล่าวอย่างนี้ คงมีคน บางคนไม่เห็นด้วย ที่กล่าวว่า ยังไม่รู้จักอดัมมยตาก็ยังไม่สมศักดิ์ศรี ของความเป็นพุทธบริษัท. ไม่มีใครเอามาพูดให้รู้จัก ก็ได้เอามาพูด

ให้รู้จัก, แล้วก็พูดวนไปวนมาอยู่กับแต่เรื่องนี้ จนบางคนอาจจะคิดว่า เป็นบ้าแล้ว บ้าอึดมมยตาแล้ว อย่างนี้ก็ได้อีก ยินดีที่จะยอมรับคำกล่าวเช่นนั้น.

อยากจะเป็นที่รู้จัก แม้ในแง่ของปริยัติ คือเล่าเรียนกันด้วยวาจา ด้วยหนังสือหนังสือ, แล้วก็ให้รู้จักในแง่ของปฏิบัติ ก็คือปฏิบัติได้จริงจนมื่ออึดมมยตา และในแง่ของปฏิเวธ คือให้ได้รับผลอันดีเลิศของสิ่งสิ่งนี้; นี่ให้มันมาสู่ขอบเขตแห่งพระธรรมทั้งในแง่ของปริยัติปฏิบัติและปฏิเวธ. แล้วยิ่งกว่านั้น ก็ต้องการให้สามารถนำเอาไปใช้แม้ในกิจกรรมต่างๆ ไป กระทั่งว่ากิจกรรมในบ้านเรือน กิจกรรมทางโลก.

เรื่องนี้อยากจะบอกกล่าวให้ทราบกันว่า อาตมานี้ถูกด่าว่าโง่หรืออะไรก็สุดแท้ เอาเรื่องสูงๆ มาพูดให้เป็นเรื่องต่ำๆ, มีคนบางคนหรือบางพวกถือว่า เรื่องเช่นเรื่องอริยมรรคมีองค์ ๘ ประการนั้น เขาใช้สำหรับไปนิพพาน จะเอามาใช้กับบุคคลผู้อยู่ในโลกนี้ไม่ได้ อย่างนี้เป็นต้น, หรือว่าเรื่องของโพชฌงค์ ๗ นั้น เป็นเรื่องที่จะต้องใช้กับการบรรลุมรรค ผล นิพพาน; แต่อาตมานำมาบอกมากล่าวให้ใช้ แม้แต่เรื่องทำไรทำนองอย่างนี้เขาไม่เห็นด้วยแล้วเขาก็ด่า หรืออาตมาก็ถูกด่า เพราะว่าเอาเรื่องที่สูงสุดในพระพุทธศาสนา มาทำให้เป็นเรื่องของชาวบ้าน.

ข้อนี้ ท่านทั้งหลายพิจารณาดูเอาเองเถิด ว่าเรื่องเช่นอัฐัง-
คิกมรรค ใช้ได้หรือไม่กับคนที่อยู่ในโลก จะทำงานอย่างโลกๆ จะ
เป็นชาวไร่ชาวนาชาวสวน มันใช้ได้หรือไม่? ถ้าสงสัยก็ลองปฏิบัติดู
แล้วมันจะได้รับประโยชน์หรือไม่, อย่างนี้เป็นต้น.

ทีนี้เรื่อง *อตัมมยตาเป็นเรื่องสูงสุด เป็นญาณอันสูงสุดของ
ธัมมัญญูติญาณทั้งหลาย หลังจากนั้นก็เป็นนิพพานญาณ คือการบรรลุ
พระนิพพาน.*

ขอให้ผู้ที่ยังไม่เข้าใจ ผู้ใหม่ต่อคำนี้ ได้ทราบอีกทีหนึ่งว่า
ญาณ-ญาณ-ญาณะ ญ สระ -า ณ สะกต ญาณะ ไม่ใช่ยานพาหนะ,
ญาณแปลว่าความรู้ มันจะมีที่สืบก็ร้อยญาณก็ตามใจเถอะ มันแบ่งได้
เป็น ๒ ประเภท หรือ ๒ พวก หรือจะเรียกว่า ๒ ชั้นตอนก็ได้. พวก
แรกนั้นมันเป็นการรู้เรื่องความจริงของสิ่งทั้งปวง ของสังขารทั้งปวง
เช่นเห็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ของสิ่งทั้งปวง, แล้วอีกพวกหนึ่งเรียก
ว่า นิพพานญาณ คือเกิดญาณที่เป็นการบรรลุนิพพานเป็นลำดับไป
นับตั้งแต่นิพพิทาญาณไปก็ได้.

เห็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา กระทั่งสุญญตา ตถาตา เช่นนั้น
เอง เช่นนั้นเองในสิ่งทั้งปวงแล้ว มันก็หมดแค่นั้นแหละ ธัมมัญญูติ-
ญาณ ธัมมัญญูติญาณ — ความรู้ในการตั้งอยู่ของธรรมดา, ธัมมะ —
ธรรมดา, จูติ — ตั้งอยู่, ธัมมัญญูติญาณ — ญาณในการรู้การตั้งอยู่

ตามธรรมดาของธรรมชาติ ของธรรมดา นี้ก็มีหลายๆ อย่าง คือหลายลำดับนั่นเอง.

พอญาณนี้ถึงที่สุด รู้จักสิ่งทั้งปวงถึงที่สุด จะเกิดสิ่งที่เรียกว่า **อตัมมยตา** ซึ่งมันแปลได้หลายๆ อย่าง เพราะความพึงยากหรือเข้าใจยาก, ก็คือความรู้ลึกที่ว่า **ต่อไปนี้จะไม่อาศัยสิ่งเหล่านี้อีกแล้ว** จะสลัดสิ่งเหล่านี้ คือสิ่งที่เคยหลงรักหลงอาศัย. หลงให้มันปรุงแต่งมาเรื่อยๆ พอทันที, มันอยู่ตรงกลาง หรือเป็นหัวเลี้ยวหัวต่อ ชิกหนึ่งมันอยู่ฝ่ายธัมมัญญัตติญาณ, อีกชิกหนึ่งมันอยู่ฝ่ายนิพพานญาณ, พอทันที แล้วก็เกิดความรู้ฝ่ายนิพพานญาณ เมื่อหน่าย แล้วก็คลายกำหนด แล้วก็ดับกิเลส, แล้วก็รู้ว่ากิเลสดับแล้ว อย่างนี้เป็นต้น. ทุกๆ ญาณต่อไปนี้เป็นนิพพานญาณ. จะพูดเป็นธรรมดาๆ ก็ว่า ญาณประเภทแรกรู้ความจริงของสิ่งทั้งหลายนั้นถึงที่สุด, แล้วก็เกิดความรู้ที่ว่าไม่เอากับมันแล้ว คือสลัดปล่อยวาง เป็นอิสระไป, ความรู้มีอยู่สองขั้นตอนอย่างนี้.

ต้องมีอดัมมยตาจึงจะหย่าขาดได้.

มันต้องมีสิ่งนี้ คือความรู้สึกดังกล่าวนี้ ที่เรียกว่า อดัมมยตา นี้ เราจึงจะละสิ่งที่ควรละหรือต้องละได้; แต่เพื่อให้ท่านทั้งหลายฟังง่าย อดามาจะใช้คำว่า หย่าขาด หย่าขาด.

ความรู้สึกนี้ทำให้รู้สึกว่าจะปล่อยให้สิ่งนี้เกี่ยวข้องกับหรือปรุงแต่ง หรือเป็นเหตุเป็นปัจจัยอะไรก็ตาม ไม่ได้อีกต่อไปแล้ว, ใช้คำพูดที่หยาบคายฟังกันง่าย ๆ ว่า กูไม่เอากับมึงแล้ว. ขอภัยที่มันต้องใช้คำหยาบคาย เพื่อจะแสดงความหมายให้ชัดเจน, ความรู้สึกที่ กูไม่เอากับมึงอีกแล้วนั่นแหละ เด็ดขาดลงไป นั่นแหละคือญาณ หรือจะเรียกว่าภาวะจิตที่สุกแต่เถอะ ที่มันเป็นอดัมมยตา. จะหย่าเมีย หรือจะหย่าผัว ถ้ามันไม่เกิดความรู้สึกว่า กูไม่เอากับมึงแล้ว ไม่เกิดความรู้สึกอันนี้แล้ว มันจะหย่ากันได้อย่างไร; ถ้าว่า กูไม่เอากับมึง

แล้ว จริงๆ แล้ว มันก็หย่าแล้วโดยทันที. แม้แต่จะทิ้งบุหรี ถ้าเห็นโทษของบุหรี, เห็นโทษของบุหรี, เห็นโทษของบุหรี จนรู้สึกว่าจะไม่ไหวแล้ว ฎุไม่เอา กับมึงแล้ว มันก็หย่าขาดจากบุหรีได้.

นี่ท่านไปคิดเอาเองว่าจะแปลว่าอะไรดี. ถ้าแปลตามภาษาบาลีมันเขียนย่อสำหรับภาษาไทย *อตัมมยตา* — *ความที่ไม่สำเร็จมาจากสิ่งนั้นอีกแล้ว* คือที่แล้วๆ มา มันมีสิ่งนั้นเป็นเหตุเป็นปัจจัยปรุงแต่งสนับสนุนเกี่ยวข้องกันอยู่, เดียวนี้ไม่ให้สิ่งเหล่านั้นมาเกี่ยวข้องสัมพันธ์ สนับสนุนอีกต่อไปแล้ว. สิ่งนั้นๆ คือเหตุปัจจัย ที่เรียกว่าสังขารอย่างนั้น สังขารอย่างนี้ สังขารอย่างโน้น, ปรุงแต่งๆ ปรุงแต่ง. ที่แล้วมามันปรุงแต่ง, ต่อไปนี้จะไม่ใช่มันปรุงแต่ง, *ไม่ยอมอยู่ใต้อำนาจของสิ่งเหล่านั้นอีกต่อไป, ไม่ผูกพันอยู่กับสิ่งนั้นอีกต่อไป, ขอเป็นอิสระ.* นี่คือคำว่า *อตัมมยตา* เป็นธรรมะสำคัญที่สุด หรือสำคัญกว่าที่สุดใน การที่จะหย่าขาดจากสิ่งใด.

คนทิ้งขาดเหล่าไม่ได้ ทิ้งบุหรีไม่ได้ แม้เพียงเท่านี้ ก็เพราะไม่มี *อตัมมยตา*, ไม่มีความรู้สึกถึงขนาดที่เรียกว่า ไม่อาศัยมันอีกต่อไป หรือฎุไม่เอา กับมึงอีกต่อไป.

ขอให้ดูทุกกรณีที่จะหย่าขาดจากสิ่งใด ความรู้สึกอันนี้ต้องเกิดขึ้นจึงจะหย่าขาดจากสิ่งนั้นๆ ได้; เรื่องโลกียะในบ้านในเรือนก็ตาม, เรื่องโลกุตตระในธรรมะในศาสนาก็ตาม, การหย่าขาดจาก

สิ่งใด จะต้องมีส่วนที่เรียกว่าอดัมมยตาเสมอไป. ที่นั่นมันไม่มีใครเอา
คำนี้มาพูดให้ได้ยิน อาตมารู้สึกขอบกล จะเรียกว่าเศร้าหรืออะไรก็
ไม่ทราบ, ทำไมมันเป็นหมันอยู่ในพระคัมภีร์ ไม่เอามาพูดมาจากกัน
ทั้งที่เป็นคำสูงสุด, และใช้ประโยชน์ในการหย่าขาดจากสิ่งที่ควรหย่า
ขาดได้จริงๆ.

เอาละ, วันนี้จะจระไนไปที่ละอย่างๆ ว่า จะใช้หย่าขาด
จากอะไรได้บ้าง, ตั้งแต่ระดับสูงสุดเพื่อไปนิพพาน ลงมาถึงกระทั่ง
อยู่ที่บ้านที่เรือนในโลกนี้ มันหย่าขาดจากอะไรได้บ้าง, ช่วยฟังให้
ดีๆ, อาตมาขอรับรองว่าจะได้ประโยชน์เกินค่า; แต่ถ้าท่านฟังไม่รู้
เรื่อง มันก็ไม่ได้ประโยชน์อะไร, เว้นไว้แต่จะฟังให้ดีๆ ให้รู้เรื่อง ว่า
มันคืออะไร, ความรู้สึกที่ว่ากูไม่เอา กับมันอีกต่อไป ความรู้สึกอันนั้น
เรียกว่า อดัมมยตา.

หย่าขาดจากภพ.

ในระดับสูงสุด หย่าขาดจากภพ, ภพคือความเป็นอยู่อย่างใดอย่างหนึ่ง เรียกว่าภพ มีกามภพ เป็นอยู่ในวิสัยที่พอใจในกาม, รูปภพ เป็นอยู่ในวิสัยที่พอใจในรูป ซึ่งสูงไปกว่ากาม, อรูปภพ เป็นอยู่ในวิสัยที่พอใจในอรูป คือสิ่งที่ไม่มีรูป นี่คือ ๓ ภพ : กามภพ รูปภพ อรูปภพ.

ศึกษากันให้ดีเถอะเรื่องภพนี้ มันมีอยู่แต่ละวันๆ; ถ้าอธิบายอย่างวิธีเก่าๆ ที่เขาอธิบายกันว่ามันอยู่ที่โลกอื่น, หรือตายแล้วจึงจะไปเป็นอย่างนั้นไปเป็นอย่างนี้. กามภพก็อยู่โลกหนึ่งละ, รูปภพก็อยู่ที่พรหมโลก, อรูปภพก็อยู่ที่พรหมโลก อยู่ที่ไหนก็บอกไม่ได้ แต่ว่าเป็นเรื่องที่ต้องต่อตายแล้วไปจุติแล้วไป.

แต่อาตมาขอบอกว่า ภพนี้อย่างนั้นก็ได้, แต่อย่างนี้ดีกว่า คือ เมื่อจิตมันเปลี่ยนไปอยู่ในวิสัยที่พอใจในกาม ก็เรียกว่าชีวิตนั้นอยู่

ในกามภพ ความเป็นแห่งความพอใจในกาม, ถ้าบางเวลาก็ได้ จิต
ไม่ได้พอใจในกาม ไปพอใจในสิ่งที่มีใช้กามแต่เป็นรูปธรรม เป็นวัตถุ
เป็นอะไรที่บริสุทธิ์ไม่มีกาม พอใจหลงไหล นี่ก็อยู่ในรูปภพแล้ว, ที่นี้
บางเวลาจิตมันสูงขึ้นไป ไม่เอากับสิ่งที่มีรูป ไปเอาสิ่งที่ไม่มียรูป เช่น
อำนาจวาสนา บุญบารมีเกียรติยศชื่อเสียงอะไรก็ตาม เดี่ยวนี้มันไป
อยู่ในอรุภพแล้ว; แล้วก็หมุนเวียนอยู่ใน ๓ ภพนี้. แต่ถ้าส่วนมาก
เวียนอยู่ในกาม ก็เรียกสัตว์พวกนั้นว่า พวกกามาวจร, แต่ถ้าเวียน
อยู่มากในรูป ก็เรียกว่า รูปาวจร, ถ้าเวียนอยู่มากในอรุภพ ก็เรียกว่า
อรุปราวจร, นี้ คือ ภพ.

ที่นี้ ก็มาพิจารณาภพนั้น, เห็นตามที่เป็นจริง ก็ค่อยๆ รู้ลึก
ไปทางอดัมมยตาคือจะไม่เอากับมัน, เห็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เห็น
ว่ามันเป็นธัมมัญญิตตา คือเป็นไปตามธรรมชาติธรรมดา, เห็นว่ามัน
เป็นธัมมนิยามตา มันเป็นไปตามกฎเกณฑ์ของธรรมดา ธรรมชาติ,
อิทัปปัจจยตา เป็นเพียงกระแสแห่งการปรุงแต่งของเหตุและผล,
กระทั่งเห็นสุญญตา ใส่ว่างจากตัวตน, เห็นเป็นข้อสุดท้ายว่าตถตา
ตถตา เช่นนั่นเอง เช่นนั่นเอง เหมือนกันหมด เช่นนั่นเอง, เป็น
ไปตามเหตุปัจจัยเช่นนั่นเอง, ไม่มีตัวตน ว่างจากตัวตน เช่นนั่นเอง
เช่นนั่นเอง. ถ้ามันมาสูงที่สุดถึงว่า โอ มันเช่นนั่นเอง แค่นี้เอง, พุด
หยาบคายก็ว่าแค่นี้เอง นี่มันจะเกิดความรู้สึกอดัมมยตา ไม่ไหวๆ

เอากับมันไม่ได้แล้ว, เลิกกันที พอกันที นี่ก็เป็นความรู้สึกในชั้น
อดัมมยตา ว่าเอากับมันไม่ไหวแล้ว.

มีหลักตายตัวชัดเจนอยู่ในขั้นนี้ว่า ละกามเสียได้ด้วยรูปฌาน
ซึ่งมีอุเบกขาหลาย ๆ ชนิด, ละกามเสียได้ด้วยรูปฌาน ซึ่งมีอุเบกขา
หลาย ๆ ชนิด แล้วก็ละรูปฌานเสียได้ด้วยรูปฌาน ซึ่งมีอุเบกขาอย่าง
เดียว, แล้วก็ละรูปฌานที่มีอุเบกขาอย่างเดียวนี่เสียได้ด้วยอดัมมยตา
ถ้าจะพูดให้มันสั้นให้ตัวหนังสือสั้นกว่า *ละกามเสียด้วยรูป, ละรูปเสีย
ด้วยรูป, ละรูปเสียด้วยอดัมมยตา* แล้วมันพ้นไปหมดทั้งกาม ทั้ง
รูป ทั้งอรูป. จึงสรุปความว่า *อดัมมยตาทำให้หย่าขาดจากภพทั้งปวง.*

ภพทั้งปวง : กามภพ รูปภพ อรูปภพ, รายละเอียดเกี่ยวกับ
ภพ ๓ ภพนี้ไปหาศึกษาได้จากหนังสือคู่มืออิทธิธรรมะทั่วไป. เดียวนี้เป็น
อันรู้ได้ว่า อดัมมยตานี้มันละเสียได้ซึ่งภพทั้งนั้นแหละ และภพสุดท้าย
ก็คืออรูปภพ; จะพูดอย่างอิทธิธรรมก็ได้ มันได้มา ๓ ภพ แหละ, แล้ว
ก็ละเสียทั้ง ๓ ภพด้วยอดัมมยตา เห็นว่าภพทั้งหลายนี้ไม่ไหว ไม่
ไหวๆ ถึงกับขยะเขยง.

มีอุปมาในพระบาลีว่า เหมือนกับอุจจาระ แม้นิดหนึ่งก็เหม็น
นิดหนึ่งจนไม่รู้ว่าจะอยู่ที่ไหน นิดหนึ่งนิดเกินไป จนไม่รู้ว่าจะอยู่ที่ไหน แต่
ก็ยังเหม็น, ขึ้นชื่อว่าภพนี้แม้นิดหนึ่งก็มีโทษมีทุกข์. ฉะนั้น *ละภพ
ทั้งหลายเสีย ชั้นสูงสุดที่อดัมมยตาจะทำหน้าที่ของมัน.*

หย่าขาดจากกรรม.

ทีนี้ก็ หย่าขาดจากกรรม กรรม กรรม — การกระทำ หรือ ผลของการกระทำ หรือความที่ต้องเป็นไปตามกรรม. คำว่ากรรม ขอให้มีความหมายว่า กรรมอย่างหนึ่ง, แล้วก็ผลกรรมอย่างหนึ่ง, ความที่ต้องเป็นไปตามกรรมอย่างหนึ่ง; ๓ ความหมายนี้เรารวมเรียกสั้นๆ ว่า กรรม. *อาศัยดัมมยตาแล้วก็หย่าขาดจากกรรม เพราะมองเห็นชัดว่ากรรมมันเป็นเรื่องไม่มีความสุข, มีแต่การปรุงแต่ง ลากถูไปเรื่อย, เห็นกรรมเป็นอนิจจัง เป็นตัวทุกข์อยู่ในอนิจจัง เป็นอนัตตาอยู่ในตัวทุกข์ ก็เลยไม่ไหวๆ สิ้นหัว, กรรมดี กรรมชั่ว กรรมอะไรก็ตาม มันเป็นการปรุงแต่ง และตั้งพาเอาไปทั้งนั้นแหละ. กรรมชั่วก็พาไปอย่างหนึ่ง, กรรมดีก็พาไปอย่างหนึ่ง, กรรมไม่ชั่วไม่ดีก็พาไปอีกอย่างหนึ่ง, ไม่ใช่ความหยุด ไม่ใช่ความสงบ ไม่ใช่นิพพาน จึง*

เมื่อหน่วยในการที่จะต้องเป็นไปตามกรรม, ก็เกิดความรู้สึกลักษณะนี้
กูไม่เอาทั้งนี้แล้ว, คือว่าไม่ยอมให้กรรมเป็นผู้ลากพาไปอีกต่อไป.

ถ้ามีจิตอย่างนี้แล้ว แม้ทำกรรมก็ไม่ใช่กรรม ไม่มีผลกรรม
ไม่มีการต้องเป็นไปตามกรรม จึงกล่าวว่า อตัมมยตาช่วยให้เราหย่า
ขาดจากกรรมในทุกความหมาย : ในความหมายว่ากรรมที่ดี, ในความ
หมายว่าผลกรรมที่ดี, ในความหมายว่าความต้องเป็นไปตามกรรม
ที่ดี หย่าขาดกันหมด เลิกกันที; อย่ามานั่งร้องไห้ กูจะต้องเป็นไป
ตามกรรม เป็นอย่างอื่นไม่ได้ อย่างนี้พอกันที นั่นไว้ให้ลูกเด็ก ๆ ที่มัน
ไม่รู้อะไร ยอมแพ้ว่ากูจะต้องเป็นไปตามกรรม. เดี่ยวนี้เราได้อาศัย
พระพุทธรูปเจ้า ทำให้เรารู้ว่าอะไรเป็นอย่างไร กรรมคืออะไร; ฉะนั้นเรา
จึงถอนตัวออกมาเสียได้จากกรรม ไม่ผูกพันกันอยู่กับกรรม. ไม่ยอม
ให้กรรมปรุงแต่งได้อีกต่อไป ข้อนี้เรียกว่า หย่าขาดจากกรรม.

หย่าขาดจากอิทัปปัจจยตา.

ทีนี้ จะกล่าวพูดให้โอหังกว่านั้น ว่า หย่าขาดจากอิทัปปัจจยตา คุณฟังดูให้ดี จะหย่าขาดจากอิทัปปัจจยตา ความที่ต้องเป็นไปตาม เหตุตามปัจจัย มีเหตุอย่างไรปรุงแต่งเป็นผลอย่างนั้น, อย่างนั้นกลายเป็นเหตุปรุงแต่งเกิดผลอย่างนั้น, อย่างนั้นกลายเป็นเหตุเกิดผลอย่างนั้น, ที่เรียกว่า อิทัปปัจจยตา หรือปฏิจจสมุปบาทก็ได้ มันเป็นไปตาม กระแสแห่งอิทัปปัจจยตา แล้วก็นำไปสู่ความทุกข์ในที่สุด.

เดี๋ยวนี้หย่าขาดจากอิทัปปัจจยตา มีสติปัญญาพอที่จะไม่ให้ เกิดกระแสแห่งอิทัปปัจจยตา, มีสติปัญญาเต็มทีในขณะที่แห่งผัสสะ : ผัสสะไม่โง่ ผัสสะฉลาด ผัสสะไม่ให้เกิดเวทนาโง่ ไม่ให้เกิดตัณหา ไม่ให้เกิดอุปาทาน, หยุดกระแสแห่งอิทัปปัจจยตาเสียได้ เพราะมัน มองเห็นว่า กระแสแห่งอิทัปปัจจยตานี้ไม่ไหว มันเหมือนกับการลาก

หัวปัติ ไปเขียน ไปฆ่า, กระแสแห่งอิทัปปัจจยตา ภูไม่เอา กับมึง
แล้ว คือไม่ยอมให้เกิดกระแสแห่งอิทัปปัจจยตา. นี้เรียกว่าหย่าขาด
จากกระแสแห่งอิทัปปัจจยตา.

อย่าขาดจากพระเจ้า.

เอ้า, ทีนี้จะพูดค่อนข้างจะฟังยากหรือโอหังว่า อย่าขาดจากพระเจ้า เป็นเด็กเกิดมาไม่รู้อะไร ถูกสอนให้ยึดถือพระเจ้า พระเป็นเจ้า หรือลัทธิศาสนาที่เขาสอนให้ถือพระเป็นเจ้า พระเจ้า, มันก็อยู่ในอำนาจของพระเจ้า นูชาอ่อนนวนอนบวงสรวงพระเจ้า, มีความคิดว่าแล้วแต่พระเจ้าจะโปรด อะไรๆ ก็เป็นเรื่องของพระเจ้า ตกอยู่ในอำนาจของพระเจ้าโดยประการทั้งปวง.

เดี๋ยวนี้มา^{รู้}ความจริงของสิ่ง^{ทั้ง}ปวง ว่าไม่ได้เป็นเรื่องของพระเจ้า เป็นเรื่องของธรรมตามธรรมชาติก็เล็ก ๆ เล็ก, เล็กมอบ ความไว้วางใจกับพระเจ้า ไม่หวังพึ่งพระเจ้า ไม่อ่อนนวนอนพระเจ้า และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายทั้งปวง. สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายทั้งปวงในสากลโลกที่ขอบอ้ำกันนั้นนั่นแหละ เดี่ยวนี้เล็ก เล็กขาด ซึ่งถูกสอน

ให้เชื่อมาแต่เด็กๆ, เดี่ยวนี้เลิกขาด หย่าขาดจากพระเจ้า หย่าขาดจากอำนาจของพระเจ้า หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายทั้งปวง. มีอำนาจของธรรมะ คือความถูกต้องตามที่เป็นจริง คือความรู้เรื่อง อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เป็นต้น, ไม่มีความหมายของคำว่า พระเจ้าในหัวใจอีกต่อไป มีแต่ความหมายของธรรมะ ที่เป็นไปตามกฎเกณฑ์ของอิทัปปัจจยตา ไม่มีพระเจ้า.

นี่ก็หย่าขาดจากพระเจ้า ที่เคยหลงใหลยึดมั่นถือมั่นยิ่งกว่าสิ่งใดตามภาษาเด็กๆ, ถ้าเลยความเป็นเด็ก เติบโตขึ้นมาในพระพุทธศาสนาแล้ว มันก็หย่าขาดจากพระเจ้าด้วยอำนาจแห่งอตัมมยตา เห็นว่าความคิดอันนี้ ความเชื่ออันนี้ ความผูกพันอันนี้ ไม่ไหว คือไม่มีความจริงหรือไม่เป็นความจริง.

หย่าขาดจากอิตตา.

เอ้า, ทีนี้ก็มาถึงคำสำคัญที่สุด หย่าขาดจากอิตตา, อิตตา คือ ตัวตน อิตตนิยา คือ ของตน มีความยึดมั่นถือมั่นเป็นอิตตา ว่าเป็นตัวตน ว่าเป็นอิตตนิยา ว่าเป็นของตน พุดง่าย ๆ เป็นความรู้สึกว่าตัวกู ว่าของกู ตัวกู-ของกู ตัวกู-ของกู, บางอย่างเป็นตัวกู บางอย่างเป็นของกู เต็มไปหมด. รู้ความจริงโดยอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา รู้ความจริงของสิ่งเหล่านี้แล้ว รู้ว่า ใจ มันไม่ใช่ตัวกู, มันไม่ใช่ของกู, มันเป็นธรรมชาติ เป็นธาตุตามธรรมชาติ มันเคลื่อนไหว รู้สึกคิดนึก อย่างนั้นได้ ไม่ต้องเป็นตัวกู.

ธาตุตามธรรมชาติประจวบกันเข้าเป็นสังขารอย่างนั้น อย่างนี้ มันมีความรู้สึกคิดนึกและเคลื่อนไหวได้; แม้ที่สุดแต่หญ้าระงับ หญ้าไมยราบ มันยังรู้จักหุบเมื่อมีใครไปแตะมัน มันก็ไม่ต้องมีตัวกู, ไม่ต้อง

มีผีสิงอะไรอยู่ในหน้าชนิดนั้น มันเป็นธรรมชาติที่มีระบบเหมือนกับ
ประสาทรู้สึกอย่างนี้ ไม่ต้องมีตัวกู.

ร่างกายนี้ก็ไม่ต้องเป็นตัวกู มันเป็นการประสมของธรรมชาติ.
เวทนาก็ไม่ใช่ตัวกู ไม่ใช่มีตัววิญญาณมาทำให้ความรู้สึกเวทนา, มัน
รู้สึกได้ตามธรรมชาติธรรมดาของสิ่งที่เรียกว่าจิต. แล้วสัญญา—
สำคัญมันหมายอะไรว่าเป็นอะไร มันก็เกิดได้ตามอำนาจของเวทนา,
เมื่อมันมีเวทนาให้รู้สึกอย่างไร มันก็สำคัญมันหมายอย่างนั้น ไม่มี
ตัวกูในสัญญานั้น. สังขาร—คิดนึกไปได้ต่างๆ นานา ก็เป็นหน้าที่ตาม
ธรรมดาของสิ่งที่เรียกว่าจิต เพราะมันมีความสำคัญมันหมายอย่างใด
อย่างหนึ่งลงไปแล้ว. แล้วที่มันสามารถรับอารมณ์ทางตา ทางหู ทาง
จมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจนี้ มันก็เป็นเช่นนั้นเองของจิต, ไม่ต้องมี
ตัวกู ไม่ต้องเป็นตัวกู มาทำหน้าที่คอยรับอารมณ์ทางตา หู จมูก ลิ้น
กาย ใจ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กายนี้ มันมีระบบประสาท ที่ทำให้
รับอารมณ์ รู้สึกอารมณ์อย่างนั้นได้.

นี่ก็เรียกว่า หมดความยึดมั่นถือมั่นว่ามีอัตตา มีวิญญาณ
ศักดิ์สิทธิ์กายสิทธิ์เป็นอัตตา, ไม่มีสิ่งที่จะเอามาเป็นตัวกูเป็นของกู มัน
เป็นไปตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ อย่างนี้เรียกว่า หย่าขาดจากตัวกู
ซึ่งเคยยึดถือเอาเป็นตัวเองหรือเป็นชีวิต หย่าขาดจากตัวเอง มันก็
หย่าขาดจากชีวิตชนิดที่เคยเ็งเอามาเป็นตัวเอง มาเป็นอัตตา; อย่างนี้

เรียกว่า หย่าขาดจากอัฒตาหรืออัฒตวาทุปาทาน.

ทุกคนหมายมั่น ยึดมั่นอย่างเหนียวแน่นในอัฒตา ไม่อาจจะหย่าขาดดอก แล้วมันยังงโงไปว่า ถ้าหย่าขาดจากอัฒตาแล้วก็คือตาย ก็คือตาย, ไม่กล้าปล่อยความยึดมั่นถือมั่นในอัฒตา. แต่ถ้ามีความเห็นอย่างถูกต้องตามที่เป็นจริงมาตามลำดับของอนิจจัง ทุกขัง อนัตตาแล้ว ก็จะเกิดอตั้มมยตาว่าไม่ไหว ตัวอัฒตานี้หลอกลวง ทรมายุ่งยาก ลำบาก มีให้แต่ความทุกข์, ญไม่เอา กับมึงแล้วไว้ยอัฒตานี้ ก็หย่าขาดจากตัวญ หย่าขาดจากของญ.

หย่าขาดจากโลก.

นี่ก็หย่าขาดจากโลก นี่ก็เหมือนกับที่กล่าวมาแล้วว่า กามภพ
รูปภพ อรูปภพ มันก็มีกามโลก — โลกแห่งกาม, รูปโลก — โลกแห่ง
รูป, อรูปโลก — โลกแห่งอรูป; แต่เดี๋ยวนี้เอาแต่โลก โลก โลกอย่าง
ธรรมดาที่รู้จักกันอยู่นี้ ที่หลงไหลกันนัก หลงไหลในโลก, พอกันทีไอ้
โลกนี้ โลกนี้พอกันที ฎไม่เอา กับมึงแล้ว ไม่บ้า กับมึงแล้ว โลกๆ นี้.
นี่ก็หย่าขาดจากโลก ในความหมายที่เด็ดๆ รู้จักก็ได้, ในความหมายที่
ผู้มีปัญญา รู้จักก็ได้, *สิ่งที่มีความแตกเป็นธรรมดา หลอกหลวงเป็นมายา*
อยู่ตลอดเวลา ฎไม่เอา กับมึงแล้ว, หย่าขาดจากโลก ด้วยความรู้สึก
ที่เป็นอัตโนมัติ.

หย่าขาดจากสังขาร.

ทีนี้ก็หย่าขาดจากสังขาร คำว่าสังขารนี้ เดี่ยวนี้คงจะรู้จักกันดีกว่าแต่ก่อนแล้ว แต่ก่อนรู้จักสังขารเพียงร่างกาย ว่าสังขารเพียงร่างกาย. คำว่าสังขารในภาษาบาลีนั้นแปลว่าสิ่งปรุงแต่ง, ร่างกายมันก็เป็นสิ่งปรุงแต่งเหมือนกัน เรียกว่าสังขารก็ถูก; แต่ไม่มีใจร่างกายเป็นจิตใจ หรือความรู้สึกของจิตใจ หรืออะไรก็ตาม ที่มันเป็นการปรุงแต่งมีขึ้นเพราะการปรุงแต่ง แล้ว ก็เรียกว่าสังขารทั้งนั้น.

ให้อาหารที่หรือกิริยาอาการเป็นหลัก ถ้าว่าสิ่งใดได้ถูกเหตุปัจจัยอื่นปรุงแต่งขึ้นมา เรียกว่า สิ่งที่ถูกปรุงแต่ง ก็เรียกว่าสังขาร, แล้วสิ่งใดปรุงแต่งสิ่งอื่นต่อไป ก็เรียกว่าสังขาร, กิริยาอาการแห่งการปรุงแต่งนั้น ก็เรียกว่าสังขาร. ขอให้ถือเอาความหมายครบทั้ง ๓ ประการว่า *สิ่งที่ถูกปรุงแต่งก็ดี, สิ่งที่ถูกปรุงแต่งสิ่งอื่นต่อไปก็ดี, กิริยา*

อาการแห่งการปรุงแต่งนั้นก็ดี, เรียกว่าสังขาร. นี่มันมีอยู่ในทุกสิ่งทุกอย่าง ในโลกนี้มีสิ่งที่ปรุงแต่งสิ่งอื่น, แล้วสิ่งนั้นปรุงแต่งสิ่งอื่นต่อไป, มีกิริยาอาการแห่งการปรุงแต่งอยู่เสมอ, แม้ที่สุดแต่ในร่างกายของเรา ร่างกายที่ยาวสักวาหนึ่งนี้ มันมีสังขารเต็มไปหมด : สิ่งนั้นปรุงแต่งสิ่งนั้น สิ่งนั้นปรุงแต่งสิ่งนั้น, สิ่งนั้นถูกปรุงแต่ง แล้วปรุงแต่งสิ่งอื่นต่อไป, มีกิริยาอาการแห่งการปรุงแต่งอยู่ตลอดเวลาในร่างกายนี้ นี้เรียกว่าสังขาร.

แล้วปรุงแต่งมันก็ยุ่งแหละ เพราะมันปรุง มันปรุง ทำให้เกิดขึ้นแล้วเปลี่ยนไป ดับลง, เกิดขึ้น เปลี่ยนไป ดับลง, เกิดขึ้น เปลี่ยนไป ดับลง. นี้กิริยาอาการของสิ่งที่เรียกว่าสังขาร, จะหยิบเอาอันไหนมาตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ แต่ละอย่างเป็นสังขาร, ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง ฯลฯ เป็นสังขาร, ความคิดนึกก็เป็นสังขาร จิตเป็นสังขาร, เป็นสังขารหมด นี้เรียกว่าสังขาร; อย่าเข้าใจแคบๆ ว่าเพียงแต่ร่างกายเท่านั้นเป็นสังขาร อะไรๆ ก็ตามที่มีมันเป็นการปรุงแต่ง ถูกปรุงแต่ง และปรุงแต่งสิ่งอื่นแล้วเรียกว่าสังขารทั้งนั้น. นี้พอกันที เบื่อเหลือเกินเรื่องยุ่งของการปรุงแต่งนี้พอกันที เพราะเห็นว่าการปรุงแต่งนั้นเป็นเรื่องไม่หยุด ไม่พักผ่อน ไม่มีอิสระเสรี มีแต่ความทุกข์ ฎไม่เอากับมึงอีกต่อไปสังขารนี้ อตัมมยตาเกิดขึ้น ก็หย่าขาดจากสังขาร.

หย่าขาดจากสิ่งที่เป็นมายา.

เอ้า, ทีนี้ก็หย่าขาดจากสิ่งที่เป็นมายา สิ่งที่เป็นมายา, อะไ
เป็นมายา? นี่ยากที่จะกล่าวให้สิ้นเชิงได้ คือมันมีไข่ของจริง มันเป็น
มายา, ความรู้สึกที่เราารู้สึกอยู่จริง นั่นก็เป็นมายา เช่นรู้สึกว่าย รู้สึก
ว่าไม่สวย ก็ล้วนแต่เป็นมายา, สวยก็มายาอย่างหนึ่ง ไม่สวยก็เป็น
มายาอย่างหนึ่ง. มันเป็นความไม่สามารถถึงที่สุดของสิ่งที่เรียกว่าจิต
หรือสติปัญญา; เห็นรูปก็ไม่เห็นแต่สักว่ารูปอย่างนั้นอย่างนี้, เห็นเป็น
สวยไม่สวย เห็นเป็นหญิงเป็นชาย เป็นอะไรเตลิดเปิดเปิงไป. ไม่ได้
เห็นว่าเป็นเพียงคลื่นแสงที่นานาชนิดนานาระดับ ส่งกันออกมาเป็น
อย่างนั้น เห็นเป็นรูปร่างอย่างนั้น, อย่างนี้ไม่เห็น ไม่เห็น, ไปเห็นว่า
เป็นรูปที่มีความหมาย คือไปเอาความหมายของมันนั้นแหละมาเป็น
สิ่งที่เรียกว่ารูป; เห็นเป็นความสวยงามความไม่สวยงาม, เห็นความ

เป็นผู้หญิงเห็นความเป็นผู้ชาย, ความรู้สึกที่ทำให้เกิดคุณค่าอย่างใด
อย่างหนึ่งสำหรับยินดียินดี โดยเฉพาอย่างยิ่งสำหรับเป็นบวกรหรือ
สำหรับเป็นลบ; ไม่เห็น; นี้เรียกว่าถูกหลอกทางรูป ทางเสียง ทางกลิ่น
ทางรส ทางสัมผัสผิวหนัง. มันถูกหลอกให้เป็นของมีค่าสูงสุดในเมื่อ
มันถูกใจ, ในเมื่อไม่ถูกใจมันก็กลายเป็นของที่ไม่มีค่า หรือเป็นศัตรู
อันร้ายกาจขึ้นมา, มันไม่รู้เท่าทันสิ่งที่เป็นมาอย่างนี้ มันก็ลำบาก
เดือดร้อนอยู่ตลอดเวลา. *เดี๋ยวนี้* มารู้ความจริง ว่าอะไรเป็นมายา
ความจริงเป็นอย่างไร ก็หย่าขาดจากมายา มายาจะหลอกลวงไม่ได้
อีกต่อไป ก็เพราะมารู้ถึงที่สุดในความจริงของมัน นี้เรียกว่าหย่าขาด
จากมายา.

หย่าขาดจากกิเลส.

ดูต่อไป หย่าขาดจากกิเลส ก่อนนี้เราไม่รู้ว่าการกิเลสคืออะไร ไม่รู้ว่ามีกิเลสทั้งที่มีกิเลสครอบงำอยู่ ก็ไม่รู้จักว่าเป็นกิเลส, กลับเห็นเป็นที่พอใจ สนุกสนาน เจริญรอยไปเสียก็มี, ไม่รู้จักตัวกิเลส ไม่รู้จักเหตุปัจจัยแห่งกิเลส ไม่รู้จักอำนาจของกิเลส ว่ามันไล่หัวคนไปได้ อย่างไม่, มีความเป็นทาสของกิเลส เป็นข้าเป็นทาสของกิเลสอย่างไร ก็ไม่เคยรู้ ก็เลยบูชากิเลส. พุดแล้วมันไม่น่าเชื่อ ทุกคนบูชากิเลส สิ่งที่เราเรียกว่ากิเลส นั้นแปลว่าของสกปรก ของทำให้เกิดการกระทำที่เป็นทุกข์เป็นร้อน เป็นไฟเป็นอะไรขึ้นมา; คนก็ยังบูชากิเลส คือยอมทำไปตามอำนาจของกิเลส แล้วแต่ที่กิเลสมันจะต้องการ. เดียวนี้มา รู้จักสิ่งที่เรียกว่ากิเลสอย่างถูกต้อง ว่าเป็นอย่างนั้นๆ ๑ โอ้, ไม่เอากับมันแล้ว เอากับมันไม่ไหวแล้ว ก็หย่าขาดจากกิเลส.

หย่าขาดจากอำนาจวาสนาบารมี.

เอ้า, อยากจะพูดถึงสิ่งบางสิ่งที่กำลังหลงใหลกันนัก ว่าหย่าขาดจากสิ่งที่เรียกว่าอำนาจวาสนาบารมี. *คนธรรมดาทุกคนแหละ* ต้องการอำนาจวาสนาบารมี บุกเอาเงินเอาเงินไปสร้างอำนาจวาสนาบารมี เพื่อหาเงินเพิ่มขึ้นไปอีก. ต้องการความเป็นใหญ่เป็นโต อำนาจวาสนาบารมี, แล้วก็ลำบากอยู่ด้วยการแสวงหา ด้วยการรักษา ด้วยการต่อสู้ ด้วยการแย่งชิง ด้วยการแข่งขันเกี่ยวกับอำนาจวาสนาบารมี โดยไม่รู้สึกรู้สิดู. เดี๋ยวนี้นมองเห็นความจริงว่า ใ้เป็นอย่างนี้ ใ้พอกันที พอกันที อำนาจวาสนาบารมี ฎไม่เอา กับมันอีกแล้ว, เกิดอึดมมยตา ความเห็นว่ามันเป็นอย่างไร จนเอากับมันไม่ไหว, ก็หย่าขาดจากอำนาจวาสนาบารมี.

หย่าขาดจากโชคชะตา.

เดือนหนึ่งหลาย ๆ คนแหละ มาขอให้อาตมาดูหมอบ บอกว่าดูไม่เป็น ไม่ได้เรียน เขาก็ไม่เชื่อ ไม่เชื่อ ทำตาว่าไม่เชื่อ. ถามว่าทำไมไม่เรียน? เพราะฉันไม่เชื่อ ฉันไม่เชื่อโชคชะตา ฉันไม่เชื่อ ฉันไม่เรียน ฉันก็เลยไม่มีความรู้ที่จะดูโชคชะตา, เขากลับไปด้วยความไม่พอใจ ด้วยความไม่พอใจ, หาว่าไม่เอ็นดูกรุณา ไม่เอื้อเฟื้อ. แล้วอาตมาก็ดูไม่เป็นจริงๆ เมื่อเด็ก ๆ เคยเปิดตำราดู ดูตามตำรา ตำรามีขาย เมื่อเด็ก ๆ ยังมีคนให้ดู, พอโตขึ้นมาหน่อยรู้ว่า โอ ไม่ว่าว ไม่ว่าว ไม่เอา ไม่เอากับมันแล้ว. แล้วก็บอกเขาว่า คุณไม่ต้องไปดูหมอบให้เสียเวลา ให้เสียสตางค์ดอก เพราะว่าแม้หมอบจะทายว่าคุณโชคดี คุณก็ยังคงต้องทำดี ประมาทไม่ได้ ต้องทำดีที่สุดอยู่นั้นแหละ, แม้หมอบจะทายว่าคุณโชคร้าย คุณก็ต้องทำดีที่สุดอยู่ ประมาทไม่ได้อยู่นั้นแหละ

ประมาณไม่ได้, ต้องทำดีที่สุดอยู่ ทั้งที่หมอเขาบอกว่าโชคดีหรือบอก
ว่าโชคร้ายก็ตามใจ จะไปดูให้เสียสตางค์ทำไมเล่า.

โชคชะตานี้เป็นเรื่องของคนฉลาด เรื่องของคนไม่รู้จริง แล้วก็
มีความฉลาด, อบรมสั่งสอนให้เชื่อกันมาตั้งแต่เด็ก ๆ. ถ้ารู้เรื่องอิทั-
ปัจจุยตาว่า สิ่งทั้งหลายทั้งปวงมันเป็นไปตามกฎอิทัปัจจุยตาไว้
ไม่ใช่เป็นไปตามอำนาจของดวงดาว หรือผีสิงเทวดาอะไรที่ไหน,
ไม่ต้องดูโชคชะตา, มันไม่มีความหมายหรืออำนาจใดๆ ที่จะมาทำ
อะไรได้จริง มีได้แต่สำหรับคนฉลาด จะได้สบายใจบ้าง พอหมอดู
ทายว่าโชคดีก็สบายใจ, เอาเงินให้หมอ. เลิก หย่าขาดจากโชคชะตา
หย่าขาดจากการเชื่อโชคชะตา, หย่าขาดจากการหวังพึ่งโชคชะตา
ไม่มีความหวังจะพึ่งโชคชะตาอีกต่อไป; ถ้ามีความรู้จริงในเรื่องอิทั-
ปัจจุยตาจนถึงกับเกิดความรู้สึกขึ้นมาว่า พึ่งไม่ได้ เอากับมันไม่ได้
เป็นอดีตมมยตา หย่าขาดจากโชคชะตา.

หย่าขาดจากโรค.

อยากจะพูดว่า สามารถใช้ หย่าขาดจากโรค สิ่งที่เราเรียกว่าโรค แม้ทางกาย แม้ทางจิต แม้ทางวิญญาณ, เมื่อเห็นว่าโรคเป็นเช่นนั้นเอง, โรคเป็นอิทัปปัจจยตา เช่นนั้นเอง ก็ไม่ต้องสะดุ้ง ไม่ต้องหวาดเสียว แก้อาเจียวยาก็ไม่ต้องเป็นทุกข์. ถ้ามันหายก็เช่นนั้นเอง, ถ้ามันตายก็เช่นนั้นเอง ไม่ต้องเป็นทุกข์; เพราะฉะนั้นโรคก็คุกคามเอาไม่ได้, นี้โรคทางกายคุกคามไม่ได้.

ที่นี้ โรคทางวิญญาณ คือความเข้าใจผิด ความรัก ความโกรธ ความเกลียด ความกลัว ความตื่นเต้น ความอิจฉาริษยา อาลัยอาวรณ์ หึงหวงอะไรนี้ เป็นโรคทางวิญญาณ; ถ้าเห็นธรรมะถึงขนาดอดัมมยตาแล้ว เกิดไม่ได้, เกิดความรัก ความโกรธ ความเกลียด ความกลัว ความตื่นเต้น ความอะไรไม่ได้, ไม่เป็นโรคทางวิญญาณอีกต่อไป.

หย่าขาดจากสิ่งตื่นเต้น.

หย่าขาดจากสิ่งตื่นเต้น ความตื่นเต้นนี้รู้จักกันไว้บ้าง มันมีด้วยกันทุกคน : ตื่นเต้นในทางชอบ, ตื่นเต้นในทางเกลียด, ตื่นเต้นในทางกลัว, โดยมากก็ตื่นเต้นในทางที่มันแปลกประหลาด อยากจะดูสิ่งแปลกประหลาด, แต่บางทีก็แปลกประหลาดจนกลัวจนร้องไห้ก็มี. จะต้องตื่นเต้นเป็นธรรมดา สำหรับคนบุรุษที่ยังมีวิชา จะต้องมีความตื่นเต้น. ฉะนั้น จึงไปเที่ยวทัศนาศร เพื่อดูสิ่งแปลกประหลาด มีความตื่นเต้นไปเมืองนอกเมืองนา ความหวังที่จะได้รับจากความตื่นเต้นนั้นแหละพาไป.

เดี๋ยวนี้มันเห็นเป็นธรรมดา ไม่มีอะไรน่าอัศจรรย์, ไม่มีอะไรที่เป็นของผิดธรรมดา เช่น เราจะไปดูกายกรรมชั้นเลิศของโลก, กายกรรมจากเมืองกวางเจาไปแสดงทั่วโลก คนโง่ก็ตื่นเต้น *excite* ไป

ตามเรื่อง เพราะยังมีวิชา. แต่ถ้ามาเห็นว่า มันเป็นไปตามกฎอิทัปปัจจยตา มันก็ไม่ตื่นเต้น, มันเห็นว่าเช่นนั้นเอง มันทำได้เช่นนั้นเอง เมื่อฝึกถึงที่สุด มันก็ทำได้เช่นนั้นเอง ไม่มีอะไรน่าตื่นเต้น, นี่ในเรื่องที่มนุษย์ได้ทำขึ้น. แม้เรื่องที่เป็นของธรรมชาติ เช่น น้ำตกสวยงาม ภูเขาสวยงาม เกาะแก่งสวยงาม, อะไรสวยงามก็ตื่นเต้น นั่นมันเป็นคนที่ไม่รู้ ว่าความตื่นเต้นนั้นมันคืออะไร, มันคือความโง่ ที่ไม่เห็นว่ามันเป็นเช่นนั้นเองตามธรรมชาติ. เมื่อญาณความรู้ทางอนิจจังเป็นต้น ถึงที่สุดแล้ว มันจะเห็นเช่นนั้นเอง ก็หยุดตื่นเต้น, ก็ไม่เอากับมึงแล้วเรื่องตื่นเต้น ขนลุกไม่มีแล้ว.

นี่อยากจะไปเที่ยวดูสิ่งมหัศจรรย์ตามธรรมชาติ หรือที่มนุษย์ได้กระทำขึ้น หรือแม้แต่ที่พิพิภพวัณท์ที่เขาชอบแหกกันไปดู โอ มันก็เช่นนั้นเอง, ซากของความเป็นเช่นนั้นเองที่ตกทอดกันมา, ไม่ให้ความรู้เรื่องความดับทุกข์ แต่ให้ความรู้เรื่องตื่นเต้น. มันไม่บันทึกความผิดถูกของมนุษย์ มันบันทึกแต่ความโง่ของมนุษย์ ซึ่งสร้าง ๆ สร้าง ๆ ๆ อะไรขึ้นมา, สร้างสิ่งมหัศจรรย์ของโลกขึ้นมา แหกกันไปดูจนกว่าจะหายโง่, โอ เช่นนั้นเอง ก็ไม่ต้องไปดู, ไม่ต้องไปเมืองนอกไปดูสิ่งมหัศจรรย์ที่ต่างประเทศ ไม่ต้อง ไม่ต้อง, หย่าขาดจากความตื่นเต้นหรือความน่าอัศจรรย์.

หย่าขาดจากสิ่งประเล้าประโลมใจ.

ที่นี้ก็ลดลงไป หย่าขาดจากสิ่งประเล้าประโลม, สิ่งประเล้าประโลมใจ ให้เกิดความรู้สึกสบายทางจิตใจ มันก็จำเป็นอยู่เหมือนกัน ที่ว่าคนมันจะต้องมี ไม่อย่างนั้นมันก็เหงา, แต่มันก็เหงาสำหรับคนโง่ สำหรับเด็ก ๆ สำหรับคนโง่ ที่ต้องมีสิ่งประเล้าประโลมใจ, ถ้ามีความรู้สึกถูกต้องถึงที่สุดแล้ว ไม่ต้องประเล้าประโลมใจ.

ปัจจัยทางร่างกาย มีอยู่ ๔ อย่าง คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย หยูกยาแก้ไข้, ปัจจัยทางกายมี ๔ อย่าง ปัจจัยทางจิตมี ๑ อย่าง คือสิ่งประเล้าประโลมใจ; เมื่อจิตได้สิ่งประเล้าประโลมใจ มันก็รื่นเริงขึ้นบาน บันเทิง, แต่มันสำหรับคนโง่ ที่มันต้องมี สิ่งประเล้าประโลมใจ, ถ้ามีสติปัญญาในหลักแห่งพระพุทธศาสนาแล้ว มันไม่ต้องประเล้าประโลมใจ.

สิ่งประเล้าประโลมใจนี้มีอิทธิพลมาก, เดี่ยวนี้โลกมันหลงกันกับสิ่งเหล่านี้ มันจึงมีการผลิต การโฆษณา การจำหน่ายเต็มไปหมดทั้งบ้านทั้งเมือง ล้วนแต่สิ่งประเล้าประโลมใจทั้งนั้น, ส่วนมากก็เป็นเรื่องเฟ้อ เรื่องเกิน เรื่องไม่จำเป็นทั้งนั้นแหละ. แต่ด้วยเหตุที่ว่า สัญชาตญาณของมนุษย์มันต้องการสิ่งประเล้าประโลมใจ ฉะนั้นของสวยงาม เอร์ดีอรร้อย สนุกสนาน มันจึงมากมายเต็มไปหมด, ผลิตขึ้นมาเท่าไรก็ขายได้ แล้วก็ผลิตให้แปลกออกไปเสมอทุกทีๆ มันก็ยังคงอยู่ในโลก และยังมีมากขึ้น.

เดี๋ยวนี้ถ้ามีธรรมะเพียงพอ ก็หย่าขาดจากสิ่งประเล้าประโลมใจเหล่านั้น ไม่ต้องมีสิ่งเหล่านั้นประเล้าประโลมใจ เพราะมีอดัมมยตาต่อสิ่งเหล่านั้น, แต่กลับไปมีธรรมะ คือความสงบ ความหยุด ความเย็น หรือความหมายแห่งนิพพาน เป็นที่ตั้งที่ปักแห่งจิตใจ, แต่ก็ไม่ถึงกับประเล้าประโลมใจ. จะไม่เรียกว่าความประเล้าประโลมใจ แต่เป็นที่หยุด ที่ตั้ง ที่ปักผ่านพักพิงของจิตใจ คือความสงบจากการปรุงแต่ง ความวิเวกไม่ถูกอะไรบงกช. นี่เราก็เป็นอิสระจากอำนาจของสิ่งประเล้าประโลมใจ, ไม่ต้องมี *entertainment* ใดๆ มาหลอกให้โง่. หย่าขาดจากสิ่งประเล้าประโลมใจ ดีไหม? แต่ถ้าใครยังชอบอยู่กับเอาชี ก็ไม่ต้องหย่า.

หย่าขาดจากสามีภรรยา.

เอ้า, ทีนี้จะมาถึงที่มันต่ำมาก ๆ หย่าขาดจากผัวจากเมีย ถ้ามันแล้ว มันไม่อาจจะอยู่ด้วยกันได้ ก็หย่าขาด, นั่นก็เป็นเรื่องธรรมดา; แต่ถึงอย่างนั้นมันก็หย่าไม่ขาดดอก มันหย่าไม่ขาด มันเปื้อนพัก ๆ หนึ่ง, เว้นไว้แต่จะมองเห็นความเลวร้ายเลวทรามชนิดที่แก้ไขไม่ได้ จึงจะหย่าขาดจากกันได้.

แต่ว่ามันยังมีความหมายที่ละเอียดประณีตไปกว่านั้น *ความ* เป็นผัวเป็นเมียนี้ก็สำหรับยึดมันถือมัน รักใคร่หวงแหนอย่างลับหูลับตา. นี่หย่าขาดจากความรู้สึกชนิดนั้น; ผัวเมียก็กลายเป็นเพื่อน, เป็นเพื่อนเดินทางสำหรับไปนิพพานโน่น. ความหมายแห่งผัวเมียตามภาษาชาวบ้าน เลิก เลิก ไม่มี, มีแต่เพื่อนเดินทาง เพื่อนช่วยชีวิตนี้เบาขึ้น, ก้าวหน้าในทางสติปัญญาเร็วขึ้น, รู้จักสิ่งทั้งหลายทั้งปวง

เร็วขึ้น ไม่ยึดมั่นถือมั่นในสิ่งแวดล้อมใดๆ. นี่เป็นเพื่อนคู่หู สำหรับ จะเอาชนะสิ่งหลอกลวงในโลก อย่างนี้ก็เรียกว่าหย่าขาดจากผิวเมีย จากความเป็นผิวเป็นเมียสำหรับมัวเมาในกามารมณ์ หรือในเรื่อง ทรัพย์สินสมบัติพัสถาน กลายเป็นเพื่อนเกิด แก่ เจ็บ ตาย, ช่วยกันให้ เกิดความง่ายในการดำรงชีวิต เดินทางสูงขึ้นไป สูงขึ้นไป สูงขึ้นไป จนบรรลุนิพพาน.

หย่าขาดจากความเป็นผิวเมีย ด้วยอำนาจอดัมมยตา เห็น ความหลอกลวงของความเป็นผิวเป็นเมีย ความยุ่งยากความลำบาก ที่มาแห่งความยุ่งยากลำบาก ไม่เอากับมัน ภูไม่เอากับมึงอีกต่อไป ความเป็นผิวเป็นเมีย, มาเป็นเพื่อนเกิด แก่ เจ็บ ตาย, เดินทางไป นิพพานกันดีกว่า, นี้ประโยชน์ของอดัมมยตา.

หย่าขาดจากอบายมุข.

เอ้า, ที่นี้อันสุดท้ายแล้ว อันสุดท้าย หย่าขาดจากอบายมุข, นี่เป็นปัญหาโดยพื้นฐานของคนทั่วไป ของรัฐบาลหรือของประเทศชาติใด ๆ ล้วนแต่มีปัญหากันอยู่ทั่วโลก ที่ประชาชนหลงใหลในอบายมุข จนรัฐบาลได้ภาชีจากอบายมุขมากกว่าภาชีใด ๆ มันจึงเลิกลยาก เรา จะหย่าขาดจากอบายมุขก็ต้องด้วยอดัมมยตา.

ข้อแรกว่าจากของเมา ของมีนเมาเสพติดทุกชนิด : จะเป็นเพียงบุหรี่หรือเป็นเหล้า หรือเป็นอะไรที่เป็นของมีนเมาอย่างร้ายกาจ เป็นเฮโรอีน เป็นอะไรก็สุดแท้. ที่ว่าของมีนเมานี้ จะหย่าขาดจากมันได้ ก็ต้องมีสิ่งที่เรียกว่าอดัมมยตาเกิดขึ้น คือ มองเห็นชัดว่ามันเป็นอย่างไร, มันเลวร้ายเท่าไร, มันหลอกลวงเท่าไร, มันทำให้โง่เท่าไร, เห็นถึงที่สุดแล้วมันก็จะรู้สึกเป็นอดัมมยตา ใจ ไม่ไหวแล้ว ไม่ไหว

แล้ว ภูไม่เอากับมิ่งแล้ว, นี่มันก็จะเลิกบุหรีได้ เลิกเหล่าได้ เลิกเสพติดอะไรๆ ได้. ต่อม้าเมา คือต้มของเมา, จะเป็นต้ม เป็นกิน เป็นสูบ เป็นทา เป็นอะไรก็ตาม ที่ใช้กับของเสพติดมันเมาทั้งหลาย, จงแก้ด้วยความรู้ที่เห็นตามเป็นจริงของสิ่งนั้นๆ จนเกิดความรู้สึกที่เรียกว่า *อตัมมยตา* — ไม่อาศัยมิ่งอีกต่อไปแล้ว, ไม่พึ่งพามิ่งอีกต่อไปแล้ว, ไม่ปล่อยให้มิ่งข่มเหงกู่ต่อไปอีกแล้ว, นี่ *อตัมมยตา* ที่มันจะละอบายมุขของมีนเมา.

เที่ยวกลางคืน ก็เหมือนกันแหละ จงศึกษาให้เห็นความหลอกลวง ความโง่ของตัวเอง, บุกหาความสำเร็จในการเที่ยวกลางคืนเหมือนอย่างที่เราเห็นๆ กันอยู่ มันก็จะเกิดความรู้สึกชนิดเดียวกันว่าไม่ไหวๆ, ภูไม่เอากับมิ่งแล้ว ก็เลิกได้.

ดูการเล่น การเล่นนี้เขาก็ประดิษฐ์ขึ้นมาว่า จะล้วงกระเป๋าคคนโง่, เราชอบพาลูกไปดูหนังดูละคร มีพ่อแม่คนไหนบ้างที่พาลูกเล็กๆ จูงลูกไปที่โรงหนังโรงละครแล้วบอกลูกว่า โอ ลูกเอ๋ย ทั้งหมดนี้เรามีไว้ให้เราโง่. นี่ใครเคยทำอย่างนี้บ้าง พ่อแม่คนไหนเคยทำอย่างนี้บ้าง? มีแต่ว่า มิ่งจะไปดูที่ไหน จะดูอย่างไร ภูจะพาไปดู จะซื้อตั๋วให้เท่าไรก็ได้. นี่พ่อแม่เป็นผู้ทำให้ลูกเป็นเสียวอย่างนั้นเสียว ก็เลยพอใจการเล่น การแสดง การเล่น การอะไรต่างๆ, จะเป็นหนังละครก็ดี.

แม้จะเป็นกีฬา เช่นฟุตบอลก็ดี มันไม่เป็นการศึกษา มันไม่

เป็นการแสดงน้ำใจนักกีฬา; เพราะว่า ในสนามฟุตบอล มันมีน้ำใจ
ของความเห็นแก่ตัว มีแต่การเอาเปรียบ, พร้อมทั้งจะเอาเปรียบ เอา
เปรียบจนถูกลงโทษก็มีในสนามกีฬา. ที่บ้าที่สุดก็มีคำว่าแก้แค้น, ใน
สนามกีฬาไหนมีคำว่าแก้แค้น ในที่นั้นไม่มีกีฬา ไม่มีความเป็นกีฬา.
นี่นักกีฬาในสนามกีฬาสมันมันเต็มไปด้วยคำว่าแก้แค้น, เต็มไปด้วย
การหาช่องทางเอาเปรียบหลอกหลวง, มันก็ไม่มีผลดีอะไรแก่จิตใจ การ
เล่นชนิดนี้.

*การเล่นนี้มันเป็นสิ่งประหลาดประหลาดใจ มันก็ทำให้จิตใจเราเรง
จึงขงขึ้นมากักหนึ่ง, แต่แล้วมันก็ได้อะไรก็มาน้อย ดูพอให้มันรู้เรื่อง
แล้วก็ไม่ต้องดู.*

ที่นี้ก็เล่นการพนัน นี่มันเป็นผีสิง, ความยึดมั่นในการได้ ใน
ความเป็นบวก ในความได้ มันมากจนเป็นผีสิง, มันคอยจ้องแต่จะได้
มันไม่มองเห็นช่องทางที่จะแพ้ หรือไม่เห็นช่องทางที่ว่า เจ้าบ่อนเจ้ามือ
เขาได้เปรียบ เพราะเขาเก็บค่าตั้งตลอดเวลา มันไม่มองเห็น. การพนันนี้
ตั้งอยู่บนกิเลส ของโลภะ ของโทสะ ของโมหะ ครอบงำ; เมื่อนั่งอยู่
ในบ่อนพนัน จะเกิดกิเลสครบทั้ง ๓ อย่าง ๓ ประการเผาผลาญ. นี่เป็น
ผีอย่างร้ายก็ไม่มีใครสนใจ ไม่มีใครเกลียดใครกลัว, จนกว่าจะศึกษา
ให้รู้ว่ามันเป็นอย่างนั้นแล้วจะเกิดอดัมมยตว่าไม่ไหวๆ เอากับมัน
ไม่ได้.

แล้วมีข้อต่อไปว่า **คบคนชั่วเป็นเพื่อน** เพราะมันมองเห็นแต่ประโยชน์หรือความสุขผิวเผิน ความรู้สึกชั่วเล่นทางอารมณ์ทางอายตนะ ซึ่งคนที่ไม่มีความศรัทธาในบุญชู้กันนัก, ความเอ็ดอ่อยทางอายตนะชั่วเล่นทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ไม่ต้องทำอะไร ขอให้ทำได้แต่อย่างนี้, คนพวกนี้มีวิชาพิเศษ เห็นกงจักรเป็นดอกบัว. ต้องศึกษาเรื่องของคำว่า**ความชั่ว คนชั่ว การทำชั่ว** จนเห็นว่า เขากับมันไม่ไหว เขากับมันไม่ไหว, **อดัมมยตา**เกิดมา ก็ละ**ความชั่ว** ละ**การคบคนชั่ว**ได้.

อันสุดท้าย**เกียจคร้าน**ทำการงาน, นี่มันเป็นคนที่ไม่รู้จักสิ่งที่เรียกว่า**ธรรมะ**, **ธรรมะคือหน้าที่** **หน้าที่คือสิ่งสูงสุด** จน**พระพุทธรเจ้า** **กัญชา**. คนบางคนจะคิดว่ามันสูงสุดอยู่ที่**พระพุทธรเจ้า** นี่มันกลับตาไม่มองเห็นว่า **พระพุทธรเจ้า**ยังบูชาสิ่งที่สูงไปกว่า**พระพุทธรเจ้า** สิ่งนั้นคือ**หน้าที่**.

เมื่อ**พระพุทธรเจ้า**ตรัสรู้แล้วใหม่ๆ ท่านฉงนว่า **เออต่อไปนี้จะ** **เคารพใครนะ**, จะ**เคารพใคร**เมื่อ**ตรัสรู้**อย่างนี้แล้ว **วนไปวนมา**ตกลงว่า **โอ** **เคารพหน้าที่** **เคารพธรรมะคือหน้าที่** **หน้าที่คือธรรมะ**, **หน้าที่**คือ**ดับทุกข์**ของตัวเองได้, แล้วช่วยผู้อื่นให้**ดับทุกข์**ได้ด้วย **หน้าที่ของพระพุทธรเจ้า**, **พระพุทธรเจ้า**เลยบูชา**หน้าที่** **เคารพหน้าที่** แล้วทรงประกาศก้องไว้ในเวลานั้นเลยว่า **พระพุทธรเจ้า**ทุกพระองค์ทั้งอดีต

ปัจจุบัน อนาคต ล้วนแต่บูชาหน้าที่ บูชาหน้าที่, สุข พอใจ สบาย
เมื่อทำหน้าที่, ท่านเลยทำหน้าที่สูงสุด.

อยากจะพูดบ่อยๆ เรื่องพระพุทธเจ้าทำหน้าที่: *ก่อนสว่าง* หัว
รุ่งหรือก่อนหัวรุ่งท่านก็สอดส่องไปทั่วทุกหนทุกแห่ง ว่าวันนี้ควรจะไป
ทางไหน ไปโปรดสัตว์ คือไปบิณฑบาต, ไปบิณฑบาตคือไปหาโอกาส
พบกับคนคนนั้น, ได้พบกับคนคนนั้น ได้พูดได้จาได้ฉันอาหารที่บ้านที่
เรือนของเขา สนทนาพาทีอะไรกันนี้. จะไปทางไหนวันนี้ จะไปบ้าน
เศรษฐี หรือจะไปบ้านคนธรรมดา หรือจะไปบ้านคนจน หรือจะไป
สำนักเดียรฉัตรอื่นที่ตรงกันข้าม ที่เป็นปฏิปักษ์ก็ไป. ตกกลางพระทัยแล้ว
สว่าง ขึ้นก็บิณฑบาตทางนั้น ไปทางนั้น ได้พบได้ทำตามทีทรงประสงค์,
บางทีก็ไปโปรดชาวนาที่กำลังไถนาอยู่กับควายกับวัว ท่านก็ยังทำได้.

เที่ยง ร้อนก็พักนิดหน่อย, *บ่าย* มาถึงวัด ก็โปรดคนที่ไปหา
ถึงวัด ไปฟังธรรมที่วัด, พอค่ำลงก็โปรดภิกษุสามเณรที่อยู่ประจำวัด,
พอ *ดึก* เข้าก็แก้ปัญหาเทวดา คือคนชั้นสูง เรียกว่าเทวดามาจาก
สวรรค์ก็ได้, เป็นพระราชามหากษัตริย์ก็ได้ เรียกว่าเทวดา ล้วนแต่
ไปหาตอนดึกทั้งนั้นแหละ. ข้อความนี้มีในพระบาลี พระเจ้าแผ่นดิน
ยกกองทัพถือคบเพลิงไปเฝ้าพระพุทธเจ้าทูลถามปัญหา ล้วนแต่ไป
กลางดึกตอนดึกทั้งนั้นแหละ.

เสร็จแล้วพักผ่อนนิดหน่อย, มันก็หัวรุ่งอีกแหละ ก็เล็งญาณ

ส่องโลกว่าจะไปไหนต่อไปอีก, นี่พระพุทธรเจ้าทำหน้าที่ครบวงจร. พวกเราทำอย่างนี้บ้างหรือเปล่า? ช่วยบูชาหน้าที่เหมือนพระพุทธรเจ้า.

แล้วพระพุทธรเจ้าท่านจะไปไหนต้องเดินนะ เพราะไม่มีรถยนต์ แล้วท่านไม่นั่งยานพาหนะที่เทียมด้วยสิ่งมีชีวิต จะมีเกวียนหรือมีรถม้า ท่านก็ไม่ๆ ไม่นั่งยานที่เทียมด้วยสิ่งมีชีวิต ท่านก็ต้องเดินเท่านั้นแหละ. ฉะนั้นการเดินเป็นโยชน์ๆ ก็เป็นของธรรมดาสำหรับพระพุทธรเจ้า; ท่านก็เดินๆ เดินเพื่อจะไปโปรดที่บ้านอื่นเมืองอื่น, เป็นวงจรทั้งวันทั้งคืน ทั้งวันทั้งคืน.

วันที่จะปรินิพพาน วันนั้นกลางวันยังเดินอยู่เป็นโยชน์ๆ เดินอยู่เป็นโยชน์ๆ, คืนนี้จะนิพพาน จะนิพพานอยู่รอมร่อแล้ว ก็ยังมีคนมาถามปัญหา เป็นปริพพาชกในลัทธิอื่นมาถามปัญหา ขอให้โปรด. พระสงฆ์ที่อยู่ที่นั่นเห็น โอ นี่มันมากเกินไปแล้วหมอนี้ ไล่ไป ไปๆ อยู่มาถามพระพุทธรเจ้าจะนิพพาน. พระพุทธรเจ้าก็ว่าอย่าห้าม อย่าห้ามมัน เรียกมา เรียกมา เอามา ให้เขาเข้ามา, แล้วก็ให้ถามปัญหา, แล้วก็ตรัสตอบสั่งสอนจนบรรลุธรรมะชนิดที่เป็นพระอรหันต์ได้, แล้วต่อมาอีกไม่เท่าไร ไม่กี่นาทีท่านก็นิพพาน, จะไม่ให้เรียกว่า ท่านทำงานจนตายได้อย่างไร ต้องเรียกได้ว่า ท่านทำหน้าที่ของท่านจนนาทีสุดท้าย.

นี่เราทำอย่างนั้นหรือเปล่า? เราคดโกงหน้าที่บิดพลิ้วหน้าที่

เอาเปรียบหน้าที่หรือเปล่า? เราเกลียดเหง้อกันหรือเปล่า? ถ้าเราเกลียดเหง้อแล้วไม่มีหวัง ที่เราจะทำหน้าที่ บุษานหน้าที่, ถ้าเราบุษานเหง้อว่าเป็นพระเจ้าจะโปรดเราแล้วก็ได้ จะพอใจในการทำหน้าที่.

ขอให้ทุกคนบุษานเหง้อ บุษานเหง้อ, เหง้อนั้นแหละเป็นพระเจ้า. อย่าหวังว่าพระเจ้าที่ไหนจะมาช่วย, พระเจ้าไม่มาช่วยคนไม่มีเหง้อ พอมิเหง้อ เหง้อนั้นแหละกลายเป็นพระเจ้า แล้วมาช่วย. ฉะนั้น ขอให้ทุกคนบุษานเหง้อ ซึ่งเป็นปฏิกิริยาจากการทำงานหรือทำหน้าที่, ถ้าบุษานเหง้อกันแล้ว ไม่มีใครว่างงานเป็นแสนๆ เหมือนเดี๋ยวนี้. พวกจบปริญญาว่างงานอยู่เป็นแสน เพราะไม่บุษานเหง้อ ถ้าบุษานเหง้อมีงานทำทุกคนแหละ จะไม่มีปัญหาอะไรเลย.

ฉะนั้น ขอให้เคารพหน้าที่ บุษานหน้าที่ ซึ่งเป็นสิ่งสูงสุดที่แม้แต่พระพุทธรูปก็เคารพ ความเกียจคร้านจะหายไป เพราะมองเห็นความจริงอันนี้, มองเห็นความจริงอันนี้ อตัมมยตาที่เกิดขึ้น ทำลายล้างความเกียจคร้าน ความไม่รักหน้าที่ ไม่บุษานหน้าที่ให้หมดไป. หน้าที่ก็กลายเป็นสิ่งที่พอใจ ขึ้นอกขึ้นใจ ถูกต้องพอใจ ถูกต้องพอใจ ถูกต้องพอใจทั้งวันทั้งคืน, นั่นผลของอตัมมยตา ในการละเสียได้ซึ่งความเกลียดหน้าที่ไม่ชอบทำงาน. ดูจะจบแล้ว ในเรื่องอตัมมยตา ใ้ยหยาอะไรได้บ้าง.

อดัมมยตาช่วยให้หย่าอะไรได้บ้าง? หย่าจากภพทุกๆ ภพ, หย่าจากกรรมทุกๆ ความหมาย, หย่าจากอิทัปปัจจยตา ไม่ต้องเป็นไปตามกระแสแห่งอิทัปปัจจยตา, หย่าจากพระเจ้า พระเจ้าไม่ต้องมาช่วย, หย่าจากตัวเอง หย่าจากอตตตา ตัวเองที่เป็นมายา ให้มีตัวเองซึ่งมีใช่ตัวเอง; ฟังแล้วเหมือนกับพูดเล่นหรือโกหก จงมีตัวเองชนิดที่มีใช่ตัวเอง ถือเอาเป็นตัวเองโดยสมมติชั่วคราวไปวันหนึ่งๆ เท่านั้น มีตัวเองซึ่งมีใช่ตัวเอง หย่าขาดจากตัวเอง, หย่าขาดจากวิภูฏะ ที่จะต้องเวียนว่ายไปในกรรม กิเลส และวิบาก, หย่าขาดจากโรค, หย่าขาดจากสังขารการปรุงแต่ง, หย่าขาดจากสิ่งที่เป็นมายาหลอกลวง, หย่าขาดจากกิเลส, หย่าขาดจากความหลงใหลในอำนาจวาสนาบารมี, หย่าขาดจากโชครชะตา, หย่าขาดจากโรคในทางวิญญาณ, หย่าขาดจากสิ่งที่ตื่นเต้น ความตื่นเต้น ความน่าน้ำหทัยจรรยใดๆ, หย่าขาดจากปัจจัยที่เป็นการประเล้าประโลมจิต, หย่าขาดจากความเป็นผิวเป็นเมื่อย, หย่าขาดจากอบายมุขทุกชนิด. เอ้า, พอแล้ว มันมากเกินไปแล้ว.

ที่พูดให้มากนัก ก็เพื่อให้ได้เผื่อเลือก *ใครมีปัญหาอย่างไร* มันก็จะมีเพียงข้อเดียว *จะได้เลือกเอาให้มันตรงกับเรื่องของตัว* แล้วก็หย่าขาดจากสิ่งนั้น.

เค้าเงื่อนที่จะมอดัมมยตา.

เอ้า, ที่นี้ก็เหลืออยู่แต่ว่า ทำอย่างไรจะมีมอดัมมยตา นี้ ก็พูดมาหลายครั้งหลายหนแล้ว แต่ผู้ที่ฟังอยู่ที่นี้บางคนอาจจะไม่เคยได้ยิน, ก็ขอบอกโดยเค้าเงื่อนเสียหน่อยว่า ให้เห็นความเป็นอนิจจังของสิ่งทั้งหลายทั้งปวง ที่เป็นสังขารมีชีวิตหรือไม่มีชีวิต อะไรก็ตามมันเปลี่ยนแปลงเรื่อยตามกฎของธรรมชาติ, เพราะว่ามันเป็นเพียงธรรมชาติ มันก็ต้องเป็นไปตามกฎของธรรมชาติ. เมื่อเป็นไปตามกฎของธรรมชาติ มันก็เปลี่ยนแปลงเรื่อยไป ทั้งส่วนที่เป็นวัตถุและส่วนที่เป็นจิตใจ มันเปลี่ยนแปลงเรื่อย นี้เรียกว่าอนิจจัง, เปลี่ยนแปลงเรื่อย.

เมื่อเปลี่ยนแปลงเรื่อย มันก็ลำบากในการที่จะเป็นอยู่ เพราะมันเปลี่ยนแปลงเรื่อย มันจึงลำบากในการที่จะเป็นอยู่, นั่นแหละคือทุกขัง หรือทุกข์ตา — ความเป็นทุกข์.

เมื่อมันเปลี่ยนแปลงเรื่อยและเป็นทุกซ์อย่างนี้ มันก็เป็น อนัตตา, มันต่อต้านไว้ไม่ได้ มันไม่มีสิ่งที่ต่อต้านความเปลี่ยนแปลง หรือความทุกซ์นี้ได้ มันจึงเป็นอนัตตา หรือเป็นอนัตตตา — ความ เป็นของไม่ใช่ตน.

เห็นอนิจจัง ทุกข์ อนัตตา แล้วก็เห็นความจริงที่เรียกว่า รัम्मัญญิตตา — ความที่มันตั้งอยู่ตามธรรมดาของมันอย่างนี้เอง ตั้งอยู่ ตามธรรมดาของมันอย่างนี้เอง, เป็นรัम्मัญญิตตา.

แล้วก็เห็นชัดเจนไปว่า โอ มันเป็น รัम्मนิยามตา มันมีกฎ ธรรมชาติบังคับอยู่ มันเป็นไปตามกฎของธรรมชาติ.

เมื่อมันเป็นไปตามกฎของธรรมชาติ ก็มีการเป็นไปตามเหตุ ตามปัจจัยอยู่เสมอ นี้เรียกว่า อิทัปปัจจยตา — ความที่มันต้องเป็น ไปตามเหตุตามปัจจัยอยู่เนื่องนิจ.

เห็นอิทัปปัจจยตาลีกลึก ลึกลงไป โอ มันไม่มีตัวตน นี้ไฉย มีแต่กระแสแห่งอิทัปปัจจยตา เรียกว่า เห็นสุญญตา สุญญตา — ความว่างจากตัวตน.

เห็นสุญญตาถึงที่สุดแล้ว ก็เห็นอันสุดท้ายว่า ตถาตา, ตถาตา — มันเป็นเช่นนั้นเอง เช่นนั่นเอง ไม่เป็นอย่างอื่น เป็นเช่นนั้น เท่านั้น, เรียกว่าเป็นเช่นนั้นเอง ใครเห็นตถาตา เห็นตถาก็เป็นพระ ตถาคตแล้ว.

เดี๋ยวนี้มันเช่นนี้เอง เช่นนี้เอง เช่นนี้เอง ไม่แปลกไม่ผิดไป จากความเป็นเช่นนี้, จะไปตามความต้องการของใครไม่ได้ ต้องเป็น เช่นนี้เอง จึงเกิดความรู้สึกว่า ฎุเอากับมันไม่ไหวแล้วว้าย, นั่นแหละ คืออตัมมยตา, *อตัมมยตา* มันเกิดขึ้น ฎุเอากับมันไม่ได้แล้ว เลิกกัน ที พอกันที.

นี่ความหมายแห่งอตัมมยตา จะอยู่ในระดับสูงสุดละกิเลส ก็ได้, ระดับกลางๆ คนทั่วไประดับบ้านเรือนนี้ก็ใช้ได้. ความรู้สึกที่ว่า ฎุเอากับมันไม่ไหวอีกแล้วนี่แหละ; พุดเป็นคำหยาบชาวบ้านอย่างนี้ มันฟังง่ายง่าย. จึงขอให้พิจารณาให้ดีให้เห็นว่า แม้จะหย่าผัว หย่าเมียมันก็ต้องมีอตัมมยตา จะหย่าบุหรี หย่าเหล่า หย่าการพนัน หย่าอะไร ก็ต้องมีอตัมมยตา.

ขอให้ทุกคนรู้จักใช้อตัมมยตาให้เป็นประโยชน์ อย่าให้เสียที ที่เป็นหลักสำคัญในพระพุทธศาสนา.

อตัมมยตาอยู่ที่ตรงกลางระหว่างฝ่ายโลกกับฝ่ายโลกุตตระ; ความรู้ฝ่ายโลกียะ ความรู้ธัมมัญญูจิตินุญาน ว่าโลกหรือสังขารมันเป็นอย่างไร เป็นอย่างไร เป็นอย่างไร มาสูงสุดตรงที่มันเกิดอตัมมยตา, นี่ฝ่ายนี้. หลังจากนั้นมันจะเป็นฝ่ายเปื้อน่ายคล้ายกำหนด บรรลุมรรค ผล นิพพาน : นิพพิทา — เปื้อน่าย, วิจารณ์ — คล้ายกำหนด, นิโรธ — ดับ, ปฏินิสสัคคะ — สลัดคืน. หรือว่าเป็นนิพพิทา — เปื้อ

หน่วย, วิราคะ — คลายกำหนด, วิมุตติ — หลุดพ้นจากความยึดมั่น
ถือมั่น, วิมุตติญาณทัสสนะ — รู้ว่าหลุดพ้นแล้ว อย่างนี้ก็ได้, แล้วแต่
จะใช้กระแสไหน. นิพพิทา — เบื่อหน่าย, วิราคะ — คลายกำหนด,
วิมุตติ — หลุดพ้น, วิสุตฺธิ - บริสุตฺธิจากทุกข์, สันติ — มีความสงบ
สุข. นิพพาน — เป็นนิพพาน อย่างนี้ก็ได้.

นี่ อตัมมยตามันอยู่ตรงกลาง เป็นจุดเปลี่ยนก็แล้วกัน เป็นหัว
เลี้ยวหัวต่อตรงนั้นแหละ ฝ่ายนี้ก็เป็นโลก ฝ่ายนี้ก็เป็นโลกุตตระ, หรือ
ว่าฝ่ายนี้ก็เป็นความทุกข์ ฝ่ายนี้ก็เป็นความดับทุกข์ จุดนี้อยู่ตรงกลาง
เป็นจุดเปลี่ยน คือความรู้สึกถึงที่สุดต่อสิ่งนั้นๆ ที่เคยหลงเคยยึดถือ
อยู่ว่า โอ, ไหม ภูเขา กับ มิ่งไม้ ได้ อีกต่อไปแล้ว นี่แหละ อตัมมยตา.

จะบรรลุมรรค ผล นิพพานได้ ก็อตัมมยตา, จะละความชั่ว
ที่รอกๆ ลงมาได้ ก็อตัมมยตา, จะเป็นอิสระจากความชั่ว ความผิด
ความเลวร้ายทั้งหลาย ก็เพราะอตัมมยตา.

อตัมมยตามันแปลกหูสำหรับผู้ที่ไม่เคยได้ยิน แต่เป็นคำกล่าว
ที่มีอยู่ในพระบาลี ที่ไม่ค่อยมีใครเอามาพูด, บางทีจะเป็นเพราะไม่รู้
ว่าอะไร เพราะไม่รู้ว่าอะไร. อาตมาสนใจเรื่องนี้อยู่นาน นานเป็นปีๆ
จึงพบเค้าเงื่อนว่า อ้อ มันคือจุดๆ นี้ เป็นจุดเปลี่ยน ละกามด้วยรูป
ละรูปด้วยอรูป ละอรูปด้วยอตัมมยตา มันก็หมดแหละ เมื่อละกาม
ละรูป ละอรูปแล้ว ก็คือละทุกสิ่งแหละ ละทุกสิ่งด้วยอตัมมยตา.

หวังว่าท่านทั้งหลายจะได้รู้จักอดัมมยตา รู้มากขึ้นจนเพียงพอที่จะเอาไปใช้ให้เป็นประโยชน์ได้ ให้สมศักดิ์ศรีของพุทธบริษัท, เอาอีกแล้วบ้าอีกแล้ว มีศักดิ์ศรีอีกแล้ว, อย่าไปบ้าศักดิ์ศรีเข้าอีกละ. มีอดัมมยตาสำหรับแก้ปัญหาทั้งหลายทั้งปวง, ปัญหาจะหลุดไปก็เพราะอำนาจของอดัมมยตา คือความเห็นว่าจะอยู่กับสิ่งนั้นไม่ได้อีกต่อไป ต้องเลิก ต้องหย่ากันที.

นี่เรื่อง อดัมมยตาจะใช้หย่าอะไรได้บ้าง สรุปความว่า หย่าจากทุกสิ่งที่ไม่ควรจะผูกพันกันอยู่ หรือคบค้ากัน ความเป็นพุทธบริษัทก็จะมี เป็นผู้รู้ความจริง เป็นผู้ตื่นจากหลับ คือกิเลส เป็นผู้เบิกบานเหมือนดอกไม้ที่เบิกบานและไม่รู้จักโรย.

นี่ การบรรยายนี้ก็สมควรแก่เวลา และก็สมควรแก่เร็วแรงที่จะพูด หหมดแรงจะพูด จึงต้องขอยุติการบรรยาย หวังว่าท่านทั้งหลายคงจะได้ความรู้ความเข้าใจเพิ่มขึ้นบ้างเป็นแน่.

อาตมาขอยุติการบรรยาย เปิดโอกาสให้พระคุณเจ้าทั้งหลายได้สวดบทพระธรรมคุณสาธยาย ให้เกิดกำลังใจในการที่จะปฏิบัติธรรมะ แก่ผู้ได้ยินได้ฟังสืบต่อไป ในกาลบัดนี้.

ต่อไปนี้จะไม่ใช้มันปรุงแต่ง,
ไม่ยอมอยู่ใต้อำนาจของสิ่งเหล่านั้นอีกต่อไป,
ไม่ผูกพันอยู่กับสิ่งนั้นอีกต่อไป, ขอเป็นอิสระ.

นี่คือคำว่าอตั้มมยตา
เป็นธรรมะสำคัญที่สุด หรือสำคัญกว่าที่สุด
ในการที่จะหย่าขาดจากสิ่งใด.

ไม่ยอมอยู่ใต้อำนาจของสิ่งเหล่านั้นอีกต่อไป,
ไม่ผูกพันอยู่กับสิ่งนั้นอีกต่อไป, ขอเป็นอิสระ

ภาพปก: เศรษฐวิทย์ วีรวงกขมณี

ไทยพาณิชย์
SCB

KIATNAKIN
PHATRA

สนับสนุนการผลิต